

VARIA

– KÖNYVISMERTETÉS –

Lendvai Gergely Ferenc – Koltay András (szerk.): Digitális szülőség
Budapest, Gondolat, 2025. ISBN: 978-963-556-651-8

A kiadvány címe rendkívül figyelemfelhívónak tekinthető és remekül kijelöli a benne foglalt kutatási eredmények irányát is: a különböző online felületek „*mindent behálózó rendszere*” olyan újfajta valóságot teremt, amely a szülőség különböző aspektusait is a digitális térbe helyezi át.

Azt, hogy a különböző online platformok milyen jelentős mértékben befolyásolják a jogalanyok mindennapi életét, 2026-ban hangsúlyozni talán már feleslegesnek is tűnik, a gyermekek vonatkozásában azonban nem lehet elégszer idézni a vonatkozó statisztikákat és a túlzott internethasználat veszélyeit, tekintettel arra, hogy a jelenségre kínáló jogi, pszichológia és szociológiai válaszok folyamatos kihívások elé állítják a szakembereket. E vonatkozásban kiemelés érdemel a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2024-es évben publikált „*Digital Parenting*” kutatása,¹ amely kiemelt figyelmet szentelt a gyermekek internethasználati szokásainak. Eszerint, míg 2017-ben a 7–16 éves korosztály 77%-a internetezett rendszeresen, ez az arány 2020-ra 88%-ra emelkedett, majd 2024-re 84%-ra mérséklődött. Utóbbi csökkenés elsősorban a pandémia idején bevezetett digitális oktatás megszűnésével, illetve a jelenléti tanrendhez való visszatéréssel magyarázható. Szintén a jelentésben olvasható, hogy a gyermekek körében az internetezés elsődleges eszközévé a mobiltelefon vált: tízből kilenc gyermek ezen keresztül kapcsolódik az online térhez, szemben a 2017-es mintegy 60%-os aránnyal. Ezzel párhuzamosan az okostévék használata is jelentősen bővült, szoros összefüggésben a streamingplatformok térnyerésével. A könnyen hordozható, felhasználóbarát eszközök előretörése ugyanakkor visszaszorította a hagyományos asztali számítógépek használatát, miközben a laptopok elterjedtsége lényegében változatlan maradt.²

A technológiai lehetőségek széleskörű tárháza és ezzel együtt az addikció lehetősége tehát adott. Sőt e jelenség nem kerüli el a szülőket sem, a „*sharenting*” jelensége rendkívül gyakorivá vált. Mindezek alapján megválaszolandó kérdést tehát az jelenti, hogy hogyan alakul a szülői minőség e megváltozott körülmények között? *Mit jelent tehát valójában a digitális szülőség?*

¹ A gyermekek médiahasználati szokásai. Az NMHH által publikált kutatás 2024. https://nmhh.hu/kiadvany/1/Mediapiaci_Jelentes_2025/74/A_gyermekek_mediahasznalati_szokasai

² Uo.

A vizsgált tanulmánykötet a bevezető gondolatokat követően tizenhárom, meglehetősen széles spektrumban született tanulmány segítségével járja körül a kérdést. Kiemelést érdemel, hogy már a bevezetés remek alaphangot ad a kötethez, ugyanis hétköznapi életből vett, egyszerű példákkal szemlélteti a kutatás során vizsgált kérdéskör jelentőségét, ezzel (a remények szerint) felkeltve a szélesebb közönség figyelmét is.

A Ságvári Bence által jegyzett első tanulmány a *sharenting* jelenségét és a magyar szülők digitális aktivitását mutatja be.³ A dogmatikai alapokat követően széles körben mutatja be egy empirikus kutatás eredményeit, amely elengedhetetlenül fontos a témakör vizsgálatához. Rendkívül értékes részét képezik a tanulmánynak a különböző statisztikai adatokat bemutató táblázatok és diagramok, amelyek szemléletesen prezentálják a kutatás eredményeit. A vizsgálat széles látószögét példázza, hogy a szülők gyermekeiket érintő közösségi média használatát motiváló tényezők is vizsgálatra kerültek: a leggyakoribb indokoknak a kapcsolattartás és információszerezés, az önprezentáció és az identitás, valamint az eszképipizmus tekinthetőek.⁴

A következő szerkezeti egységet jegyző Farkas Pálma – Szabó Gábor – Rausch Attila a digitális szülői felügyeleti eszközök alkalmazásának kihívásait elemezték a korai gyermekkor vonatkozásában.⁵ A tanulmány középpontjában a kontroll és a gondoskodás közötti egyensúly kérdése áll, ugyanis a gyermekek egészséges fejlődéséhez hozzátartozik az őket érő kockázatok minimalizálása, illetve a digitális szülői kontroll minősége és hatékonysága is. E kontroll-lehetőségeket és a vonatkozó statisztikai adatokat rendkívül szemléletesen mutatja be jelen fejezet. A szerzők érzékletesen példázák, hogy egyaránt kiemelt jelentőséggel bír a gyermekek felügyelete és a szülői kontroll lehetőségének az érvényesítése, amely hatékonysága olyan eszközök fejlesztésével növelhető, amelyet különböző szociális háttérrel rendelkező családok is hatékonyan tudnak alkalmazni.

A harmadik fejezetben egy olyan kutatás eredményei olvashatóak, amelyek során a Betra-Deli Eszter – Horváth Evelin szerzőpáros a mesterséges intelligencián alapuló oktatási technológiák szerepét vizsgálták hátrányos helyzetű közösségekben.⁶ A RELY-modell alkalmazásával a tanulmány arra világít rá, hogy az MI nem csupán innovációs eszköz, hanem potenciálisan az egyenlőtlenségek újratermelője is lehet, aminek egyik eszköze a digitális kompetenciafejlesztés. Ez a megközelítés a digitális szülőiséget társadalmi és oktatáspolitikai dimenzióval gazdagítja, amelyhez a szerzők szakértői interjúkat is készítettek, ami tovább növeli a kutatás értékét.

A soron következő írás Szabó Dóra tollából született, aki az influenszerpedagógia jelenségét elemezte, különös tekintettel a tanárok szerepének átalakulására a közösségi médiában. A tanulmány rávilágít arra, hogy az oktatás és a digitális nyilvánosság egyre inkább összefonódik, ami új típusú pedagógiai, jogi és etikai kérdéseket vet fel.

³ Ságvári Bence: Osztani ér? In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 11–36.

⁴ Uo. 23.

⁵ Farkas Pálma – Szabó Gábor – Rausch Attila: Digitális szülői felügyeleti eszközök alkalmazásának kihívásai a koragyermekkorban. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 37–57.

⁶ Betra-Deli Eszter – Horváth Evelin: Mesterséges intelligencia alapú oktatási technológiák alkalmazása hátrányos helyzetű közösségekben a RELY-modell tükrében. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 58–95.

A szerző érzékelteti, hogy napjainkban egy pedagógus már nem csupán tudásközvetítőként van jelen, hanem a médiatérben is jelen lévő szereplőként funkcionálhat.⁷

Ezt követően Bernhardt Renáta kutatásának az eredményei olvashatóak, aki a családi rituálék és kommunikációs szokások változását mutatta be speciálisan a digitális környezet kihívásaira reflektálva, különösen a 14 és 18 év közötti gyermekek esetében.⁸ A tanulmány bemutatja, hogy a digitalizáció nemcsak a kommunikáció eszközeit, hanem annak struktúráját és jelentését is átalakítja. A családi interakciók így egyre inkább hibrid – offline és online – térben zajlanak. Rendkívül figyelemfelkeltőnek tekinthető, hogy a szerző bemutatja a különböző családi „rituálék” tipizálását, amelyek főként a különböző ünnepek, hagyományok és interakciók köré szerveződnek és hangsúlyozza az ún. transzcendentális szülőség jelentőségét.

A tanulmánykötetet hatodik egységében a Gyurkó Szilvia – Botos Viktória szerzőpáros a gyermekreprezentáció kérdését elemzi a médiában és reklámokban, különös tekintettel a gyermekjogok érvényesülésére.⁹ A tanulmány bemutatja a témakör gyermekjogi keretrendszerét, a gyermek érdekeinek elsődlegességének elvét, illetve bemutatja a „gyermekbarátnak” tekinthető média és reklám jellegzetességeit, kifejezetten a hazai ökoszisztémára vonatkoztatva.

A következőkben Gyurkó Szilvia – Glatz Anna – Sall Zsófia, a gyermekek digitális térben való jogérvényesülésének lehetőségeit taglaló fejezet olvasható.¹⁰ A tanulmány hangsúlyozza, hogy a digitális környezet nem csupán kockázatokat, hanem új jogérvényesítési tereket is kínál. A szerzők komplex képet adnak a gyermekek, mint aktív jogalanyok megjelenéséről az online térben és szemléletesen mutatják be az ún. „online gyermekkor” jellemzőit, ami immár atomizáltabbnak és diffúzabbnak tekinthető.

Molnár Sarolta *Ki az elég jó szülő?* című tanulmánya alapvetően polgári jogi szempontból közelíti meg a szülői magatartás értékelését.¹¹ A digitális környezetben a „jó szülő” fogalma új dimenziókkal bővül, különösen a gyermek online jelenlétének kezelése kapcsán, így mindenképpen vizsgálatot érdemelt az a kérdéskör, hogy bizonyos online térben „elkövetett” szülői magatartások és speciális jelenségek (például a kidfluenszerek megjelenése) milyen magánjogi jogkövetkezményekkel járhat.

Szeibert Orsolya szintén a szülői kötelezettségek és gyermekjogok viszonyát elemezte a digitalizáció kontextusában.¹² A tanulmány kiindulópontját a digitalizáció és a család kapcsolatának sokrétűsége jelenti, majd széleskörűen kerül bemutatásra a jogszabályi környezet, amelynek segítségével számos aktuális kihívásra reflektál a szerző.

⁷ Szabó Dóra: Influenzerpedagógia, avagy mit tanulhatunk a tanárfluenszerektől? Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 96–116.

⁸ Bernhardt Renáta: Családi rituálék és kommunikációs szokások a 14–18 éves diákok digitális családjában. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 117–152.

⁹ Gyurkó Szilvia – Botos Viktória: Gyermekreprezentáció a médiában és reklámokban. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 153–176.

¹⁰ Gyurkó Szilvia – Glatz Anna – Sall Zsófia: Gyermekjogok érvényesülése a digitális térben. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 177–199.

¹¹ Molnár Sarolta: Ki az elég jó szülő? In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 200–2016.

¹² Szeibert Orsolya: Szülői kötelezettségek és gyermekjogok a digitalizáció korában. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 217–232.

Rámutat arra is, hogy a digitális eszközök immár rendkívül gyakorta a különélő szülővel történő kapcsolattartása „kulcsaivá” is váltak.

Eszteri Dániel a gyermekek személyes adatainak védelmét vizsgálta a szülői adatkezelés tükrében, így egy rendkívül aktuális kérdésre reflektált adatvédelmi szempontból.¹³ A tanulmány tárgyalja a gyermekek személyes adatainak a körét és jogérvényesítési lehetőségeiket, a GDPR vonatkozó rendelkezéseit és a szülők (adatkezelői) felelősségét is. Rendkívül figyelemfelkeltő része a vizsgálatnak, hogy az nem csupán az Európai Unió vonatkozó szabályanyagát elemzi, hanem az USA szabályozásának (COPPA) a fő jellegzetességeit is bemutatja. E körből kiemelést érdemel például, hogy a COPPA alapján a weboldalak üzemeltetőinek kötelezettsége szülői beleegyezés beszerzése előtt elkezdenék gyűjteni a gyermekek személyes adatait. Ennek megszerzésére az online platformoknak például lehetőségük van email vagy szkennelés útján is.

Barzó Tímea – Fráter-Bihari Petra a digitális lábnyom eltüntethetőségének kérdését elemzi, különös tekintettel a *sharenting* jelenségének a hosszú távú következményeire.¹⁴ A tanulmány rámutat arra, hogy a gyermekekről közzétett tartalmak gyakran visszafordíthatatlan módon épülnek be a digitális térbe. Ez a probléma pedig az érintett gyermekek jövőbeli önrendelkezésének és identitásának alakulása szempontjából is aggályosnak tekinthető.

Szintén hasonló tárgykörben, a *sharenting* jelenségét vizsgálva született Kriston Edit tanulmánya, amely a szülői magatartások jogi értékelését vizsgálja ebben a kontextusban. A tanulmány célja annak feltárása, hogy a hazai jogi szabályozás mennyiben képes kezelni a gyermekekről való online tartalommegosztás problémáit. A szerző kritikai szemlélettel mutat rá a szabályozás hiányosságaira és bizonytalanságaira.¹⁵

A kötetet záró Koltay András – Lendvai Gergely Ferenc tanulmánya a *sharentinget* a szólásszabadság perspektívájából értelmezi.¹⁶ A szerzők alapvető alkotmányjogi kérdést vetnek fel: a gyermekekről való tartalommegosztás mennyiben tekinthető a szülő véleménynyilvánításának, és milyen korlátok között gyakorolható ez a jog. A tanulmány különösen jelentős, tekintettel arra, hogy a jelenséget a klasszikus alapjogi mérlegelés keretébe helyezi.

Összegzőképpen megállapítható, hogy a kötetben feltett alapvető kérdés – mit jelent a digitális szülőség – nem válaszolható meg egyetlen, egységes definícióval. A tanulmányok alapján a digitális szülőség egy dinamikus, több szinten értelmezhető jelenség, amely magában foglalja a szülői gondoskodás és kontroll új formáit, a nevelés és oktatás digitális térbe ágyazódását, valamint a gyermekek jogainak és érdekeinek új típusú védelmi mechanizmusait.

¹³ Eszteri Dániel: Gyermekek személyes adatainak védelme a szülői adatkezelés tükrében. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 233–253.

¹⁴ Barzó Tímea – Fráter-Bihari Petra: A digitális lábnyom eltüntethetősége és a *sharenting* dilemmái. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 254–277.

¹⁵ Kriston Edit: A *sharenting* jogi megítélése Magyarországon. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 278–290.

¹⁶ Koltay András – Lendvai Gergely Ferenc: A *sharenting* mint a szólásszabadság kérdése. In: Lendvai–Koltay (szerk.) i. m. 271–294.

A kötet különös erőssége a tematikai sokszínűség: az empirikus kutatások a szülői gyakorlatok tényleges működését tárják fel, míg a pszichológiai és szociológiai megközelítések a családi dinamikák, kommunikációs minták és társadalmi egyenlőtlenségek átalakulását vizsgálják meg. Ezzel párhuzamosan a pedagógiai és technológiai fókuszú írások rámutatnak arra, hogy a digitalizáció az oktatás szereplőit és kereteit is újradefiniálja, miközben a jogi elemzések – különösen a magánjogi és adatvédelmi perspektívák – a szülői felelősség és a gyermekek jogainak új határait jelölik ki.

Ebben az összefüggésben az utolsó három, a *sharenting* jelenségére koncentrálnó tanulmány mintegy szintézisét adja a kötet egészének: egyrészt rávilágítanak a digitális lábnyom tartósságából fakadó kockázatokra, másrészt feltárják a szülői magatartások jogi megítélésének bizonytalanságait, végül pedig alkotmányjogi szinten értelmezik a szólásszabadság és a gyermekek személyiségi jogainak kollízióját. Mindezek alapján a kötet nem csupán leíró jelleggel közelíti meg a digitális szülőséget, hanem komplex, normatív kérdéseket is felvet, és a jogalkalmazás, valamint a tudományos diskurzus számára egyaránt értékes kiindulópontot kínál.

Halász Csenge
egyetemi adjunktus
Miskolci Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar